

(9998) Aile Uyum Yeteneğini ve Birliğini Değerlendirme Ölçeği - IV' ün Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik ÇalışmasıTURGUT TÜRKDOĞAN ERDİNÇ DURU MURAT BALKIS³

¹ Pamukkale Üniversitesi - Eğitim Fakültesi- Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Anabilim Dalı Pamukkale Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi, Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Anabilim Dalı

Problem Durumu

Aile işlevselliğini etkileyen aile dinamiklerinin neler olduğunu açıklamaya dönük olarak geliştirilmiş bir kuram olarak Evlilik ve Aile Sistemleri Dairesel Modeli (Circumplex Model of Marital and Family Systems), aile işlevselliğini etkileyen kavramlara ilişkin evrensel geçerliğe sahip bir modele ulaşmayı amaçlamaktadır (Olson, Sprenkle ve Russell, 1979).

Evlilik ve Aile Sistemleri Dairesel Modeli çerçevesinde aile işlevselliğini etkileyen önemli bir boyut *aile birliği* kavramıdır. Aile birliği; aile üyelerinin birbirlerine karşı sahip oldukları duygusal bağlanmayı tanımlamaktadır (Barber ve Buehler, 1996; Olson, 2011). Ailenin işlevselliği açısından aile üyelerinin bireyselliği ile aile sisteminin bütünlüğü arasındaki dengenin sağlanması beklenmektedir. Nitekim aile birliğinin *bağlantısız (disengaged) / kopuk (disconnected)* olarak nitelendirilen çok düşük bir düzeyde ya da *iç-içe geçmiş (enmeshed) / aşırı bağlı (overly connected)* olarak nitelendirilen çok yüksek bir düzeyde seyretmemesi oldukça önemli kabul edilmektedir (Olson ve Gorall, 2003).

Evlilik ve Aile Sistemleri Dairesel Modeli çerçevesinde aile işlevselliğini etkileyen diğer bir önemli boyut *esneklik / değişime uyum yeteneği* kavramıdır. Esneklik / değişime uyum yeteneği; aile içindeki liderliğin ve disiplin uygulamalarının, rol ilişkilerinin, aile üyeleri arasındaki uzlaşma biçimlerinin ve ailedeki kuralların niteliğini ve ifade ediliş tarzını tanımlamaktadır (Olson, 2000; 2011). Nitekim aile esnekliğinin / değişime uyum yeteneğinin *katı (rigid) / esnemez (inflexible)* olarak nitelendirilen çok düşük bir düzeyde ya da *kaotik (chaotic) / aşırı esnek (overly flexible)* olarak nitelendirilen çok yüksek bir düzeyde seyretmemesi oldukça önemli kabul edilmektedir (Olson ve Gorall, 2003).

Evlilik ve Aile Sistemleri Dairesel Modeli çerçevesinde üçüncü boyut olarak kabul edilen *iletişim* kavramı; evlilik ve aile sisteminde kullanılan olumlu iletişim becerilerini tanımlamaktadır ve aile üyelerinin sahip olduğu empatik dinleme becerilerini, kendileri veya ilişkileriyle ilgili hissettikleri duygularını paylaşma becerilerini, konuya odaklanmayı ve iletişimin duygusal yönünü gözetmeyi ve saygılı göstermeyi içermektedir (Olson ve Gorall, 2003). Öte yandan, model çerçevesinde aile işlevselliğini etkileyen iki temel boyut aile birliği ve esneklik / değişime uyum yeteneği olarak kabul edilmektedir. Modeldeki iletişim boyutunun esas işlevi ise aile birliğinin ve ailenin esneklik / değişime uyum yeteneğinin düzenlenmesine katkıda bulunmasıdır (Olson, 2011).

Aile birliği ve esneklik / değişime uyum yeteneği bağlamındaki aile yapısı ile aile işlevselliği arasındaki ilişkinin niteliğini incelemeyi amaçlayan araştırmalar, söz konusu boyutlarda gözlenen aşırı yüksek veya aşırı düşük düzeydeki değerlerin aile işlevselliğini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Kouneski, 2000; Olson ve Gorall, 2006; Olson, 2011). Ayrıca aile işlevselliğini etkileyen aile dinamiklerini incelemek amacıyla Evlilik ve Aile Sistemleri Dairesel Modeli çerçevesinde temellendirilmiş çalışmalar, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Almanya, Çin, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, Japonya, Norveç ve Polonya'nın da bulunduğu pek çok farklı ülkede 1200'den fazla araştırmayı içeren oldukça önemli bir araştırma akımına dönüşmüş durumdadır (Kouneski, 2000; Olson, 2011). Bu açıdan yaklaşıldığında, aile işlevselliğini etkileyen aile dinamiklerini konu edinen oldukça önemli bir araştırma akımına ilişkin ülkemiz alanyazınında yürütülmüş herhangi bir araştırmaya rastlanılmamış olması, yurtiçi alanyazını açısından önemli bir boşluğa işaret etmektedir.

Bu önemli araştırma akımına ilişkin ülkemiz alanyazınında yürütülmüş herhangi bir araştırmaya rastlanılmamış olmasının önemli bir nedeni de Türk aile yapısındaki psikolojik örüntülerin aile birliği ve değişime uyum yeteneği bağlamında değerlendirilmesini sağlayacak herhangi bir ölçme aracının bulunmamasıdır. Bu kapsamda, bu çalışmanın amacı Evlilik ve Aile Sistemleri Dairesel Modeli çerçevesinde Olson (2011) tarafından geliştirilen Aile Uyum Yeteneğini ve Birliğini Değerlendirme Ölçeği - IV' ün (Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale - IV) Türk kültürüne uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışmasının gerçekleştirilmesidir.

Araştırma Yöntemi**Evren ve Örneklem**

Araştırma evreni, 2016-2017 eğitim-öğretim yılının güz yarısında Pamukkale Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, 1613 (% 65.4 kadın, %34.6 erkek) üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Örneklemi oluşturan katılımcıların yaşları 17 ile 51 arasında değişmekte olup, örneklem için yaş ortalaması 20.79 (ss= 3.70) olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Evlilik ve Aile Sistemleri Dairesel Modeli çerçevesinde Olson (2011) tarafından

geliştirilen Aile Uyum Yeteneğini ve Birliğini Değerlendirme Ölçeği - IV kullanılmıştır. Aile birliğini kapsayan üç alt ölçek

Dengeli Birlik, (Balanced Cohesion), *İç-İçe Geçmişlik* (Enmeshed) ve *Bağlantısızlık* (Disengaged) olarak adlandırılmaktadır. Ailenin değişime uyum yeteneğini kapsayan üç alt ölçek *Dengeli Esneklik* (Balanced Flexibility), *Katılık* (Rigid) ve *Kaotiklik* (Chaotic) olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu alt ölçeklerin her biri yedişer maddeden oluşmakta ve beşli dereceleme yöntemiyle değerlendirilmektedir. Ayrıca aile içi iletişimin kalitesi *Aile İletişimi Ölçeği* (Family Communication Scale) ve aile sisteminden algılanan mutluluk ise *Aile Doyumu Ölçeği* (Family Satisfaction) olarak adlandırılmaktadır. Her iki ölçek de on maddeden oluşmakta ve beşli dereceleme yöntemiyle değerlendirilmektedir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması işlemi, 2016-2017 öğretim yılının güz döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma için gerekli yasal ve etik izinler sağlandıktan sonra, araştırma kapsamında yalnızca gönüllü katılım gösteren öğrencilerinden veri toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında mevcut ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesinde doğrulayıcı faktör analizinden yararlanılmış ve analizler için AMOS (Analysis of Moment Structures) istatistik programı kullanılmıştır. Ayrıca verilerin analiz edilmesinde ortalama, standart sapma, korelasyon gibi diğer betimsel istatistiklerden de yararlanılmış ve bu analizler de SPSS programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Doğrulayıcı faktör analizi kapsamında gerçekleştirilen modifikasyonlarla birlikte aile birliğini kapsayan *dengeli birlik*, *iç-içe geçmişlik* ve *bağlantısızlık* ölçeklerine ilişkin uyum indeksleri [$\chi^2/df = 4.81$; GFI = .95, AGFI = .94, CFI = .94, RMSEA = .049, SRMR = .052] ve ailenin değişime uyum yeteneğini kapsayan *dengeli esneklik*, *katılık* ve *kaotiklik* ölçeklerine ilişkin uyum indeksleri [$\chi^2/df = 4.68$; GFI = .97, AGFI = .95, CFI = .95, RMSEA = .048, SRMR = .042] ölçeklerin yapı geçerliğini doğrulamıştır.

Benzer şekilde, doğrulayıcı faktör analizi kapsamında gerçekleştirilen modifikasyonlarla birlikte *aile iletişimi ölçeğine* ilişkin uyum indeksleri [$\chi^2/df = 3.53$; GFI = .99, AGFI = .98, CFI = .99, RMSEA = .040, SRMR = .015] ve *aile doyumu ölçeğine* ilişkin uyum indeksleri [$\chi^2/df = 4.90$; GFI = .99, AGFI = .98, CFI = .99, RMSEA = .049, SRMR = .012] ölçeklerin yapı geçerliğini doğrulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile Birliği, Aile Uyum Yeteneği, Aile İçi İletişim, Aile Doyumu, Türk Aile Yapısı, Geçerlik ve Güvenirlik

Kaynakça

- Barber, B. K., & Buehler, C. (1996). Family cohesion and enmeshment: Different constructs, different effects. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 433-441.
- Kouneski, E. (2000). Circumplex model and FACES: Review of literature. Retrieved from <http://www.facesiv.com>.
- Olson D. H. & Gorall D. M. (2006). FACES IV and the circumplex model. Retrieved from <http://www.facesiv.com>.
- Olson, D. H. & Gorall, D. M. (2003). Circumplex model of marital and family systems. In: Walsh, Froma (Ed). (2003). Normal family processes: Growing diversity and complexity, 3rd ed., (pp. 514-548). New York, NY, US: Guilford Press.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22, (2), 144-167.
- Olson, D. H. (2011). Faces IV and the circumplex model: Validation study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 7, (1), 64-80.
- Olson, D. H., Sprenkle, D. H., & Russell, C. (1979). Circumplex model of marital and family systems: I. Cohesion and adaptability dimensions, family types, and clinical applications. *Family Process*, 18, 3-28.